

Ungas röster

Att möta mångfald i utbildningen

Ungas röster

Att möta mångfald i utbildningen

Denna rapport är en summering av presentationer och resultat från the European Hearing of Young People with Special Educational Needs '*Young Voices: Meeting Diversity in Special Needs Education*' som organiserades av the European Agency for Development in Special Needs Education, i samarbete med det portugisiska utbildningsdepartementet. Hearingen ägde rum i Lissabon i September 2007, inom ramen för det portugisiska ordförandeskapet för Europeiska unionen.

Rapporten har färdigställts av the Agency med utgångspunkt från bidragen från hearingens unga deltagare. Vi uttrycker vårt särskilda tack till dem alla.

Utförligare internetbaserad information från evenemanget finns tillgängligt på the Agency's webbplats www.european-agency.org/european-hearing2007

Redaktion: Victoria Soriano, Mary Kyriazopoulou, Harald Weber and Axelle Grünberger (Staff Members) European Agency for Development in Special Needs Education

Utdrag ur dokumentet tillåts, under förutsättning att källan tydligt anges.

Rapporten är i dess helhet tillgänglig i elektroniskt hanterbart format på 21 olika språk. Den elektroniska versionen av rapporten återfinns på the Agency's webbplats: www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html

Svensk översättning: Hans Carlberg, hans.carlberg@spsm.se

Omslagsbild: Viktorija Proskurovska

ISBN: 978-87-92387-41-7 (elektronisk version)

ISBN: 978-87-92387-20-2 (tryckt version)

2008

European Agency for Development in Special Needs Education

Sekretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brysselkontoret
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

För produktion av detta dokument har stöd erhållits från DG Education, Training, Culture and Multilingualism, Europa-kommissionen:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

INNEHÅLL

Förord	5
Introduktion	7
Utdrag ur anförande av Ms. Maria de Lurdes Rodrigues, Portugals utbildningsminister	9
Reflektioner från de unga delegaterna	11
<i>Reflektioner från deltagare i gymnasial utbildning</i>	11
<i>Reflektioner från elever i yrkesutbildning</i>	14
<i>Reflektioner från deltagarna i högre utbildning</i>	16
Utdrag ur presentation av Mr. Valter Lemos, statssekreterare vid det portugisiska utbildningsdepartementet	20
Lissabondeklarationen	21
<i>Ungdomars syn på inkluderande undervisning</i>	21

Förord

Medlemsländerna i the European Agency for Development in Special Needs Education (the Agency) kom år 2007 överens om att organisera en europeisk hearing till vilken man bjöd in ungdomar i behov av särskilt stöd att reflektera kring och diskutera sin utbildning och framtid. Speciellt betonades ungas erfarenheter, idéer och förslag gällande inkluderande undervisning.

Detta var andra gången som the Agency organiserade ett sådant evenemang. Den första europeiska hearingen för ungdomar i behov av särskilt stöd hölls i Europaparlamentet i Bryssel, år 2003.

Det var en stor utmaning för alla medlemsländer inom the Agency att organisera detta evenemang med tanke på att det förväntade antalet länder som representerades i hearingen uppskattades till 29 (år 2003 deltog 22 länder).

2007 års hearing ägde rum i september i Lissabon. Den organiserades i samarbete med det portugisiska utbildningsdepartementet, inom ramen för Portugals ordförandeskap för Europeiska unionen.

För the Agency har det varit ett nöje och en ära att organisera denna andra europeiska hearing. För deltagande och engagemang vill vi rikta ett särskilt tack till de 78 unga delegaterna, till deras föräldrar, lärare och stödpersoner, respektive lands utbildningsdepartement, representanter från europeiska och andra internationella organisationer och, slutligen, samtliga deltagande portugisiska myndigheter. Utan deras stöd hade det inte varit möjligt att realisera detta evenemang.

Jørgen Greve
Ordförande

Cor J. W. Meijer
Direktör

Introduktion

Under år 2006 ombads the Agency's styrelse att från respektive land nominera två eller tre – skolor eller klasser – att delta i hearingen 'Ungas röster: Att möta mångfald i utbildningen'. Man klargjorde att önskade utbildningsinriktningar skulle omfatta gymnasieskola, yrkesutbildning och högre utbildning.

De studerande från de nominerade skolorna/klasserna ombads att tillsammans med sina studiekamrater reflektera över resultaten, såsom de presenterats av deltagarna i den första europeiska hearingen som ägde rum i Bryssel år 2003. Man ombads även att tillsammans med sina kamrater reflektera kring och diskutera följande tre frågeställningar:

1. Kan du beskriva de **främsta förbättringarna och de största utmaningarna beträffande din utbildning** som du vill diskutera och dela med dig av till dina europeiska kamrater? Har du förslag eller rekommendationer till ytterligare förbättringar?
2. **Vilken syn/vilka åsikter** har du när det gäller **inkluderande undervisning**? Finns fördelar, utmaningar och/eller hinder som du önskar belysa? Vill du framföra och/eller föreslå några rekommendationer?
3. Med all säkerhet har du tydliga förväntningar som rör din framtida utbildning, ditt arbete och ditt liv. Kan du beskriva de största **hindren** som, enligt din åsikt, borde **undanröjas för att dina förväntningar ska kunna uppnås**?

Varje deltagande skola eller klass ombads att utse en ung deltagare. Dagen före själva hearingen träffades samtliga deltagare för att dela erfarenheter och diskutera de tre frågorna i arbetsgrupper som delats in utifrån respektive utbildningsnivå: gymnasieskola, yrkesutbildning och högre utbildning. Samtliga unga deltagare kom väl förberedda till hearingen. Diskussionerna präglades av seriösa och öppna utbyten av idéer, tillsammans med tydlig respekt för varandras åsikter.

Det är viktigt att framhålla att de nominerade deltagarna representerade en bred variation av olika specialpedagogiska behov och funktionsnedsättningar och att majoriteten av dem hade gått i ordinarie skola.

Resultaten av ungdomarnas diskussioner presenterades i det portugisiska parlamentet och utgör grund för Lissabondeklarationen 'Ungdomars syn på inkluderande utbildning'. Den återges i dess helhet i slutet av denna rapport och medföljer även dokumentet i form av en fristående bilaga.

Detta sammandrag av rapporten innehåller utdrag ur presentationer av den portugisiska utbildningsministern och av statssekreteraren vid samma departement, under öppnings- respektive avslutningsceremonin. De fokuserade på de åtaganden och det stöd för inkluderande utbildning som de portugisiska utbildningsmyndigheterna ställt sig bakom.

På samma gång som Lissabondeklarationen summerar ställningstaganden och överenskommelser som delas av de unga delegaterna presenterar denna rapport ungdomarnas nyckelfrågor, specifikt relaterade till de tre utbildningsnivåer som representerades i hearingen; alltså gymnasieskola, yrkesutbildning och högre utbildning.

Utdrag ur anförande av Ms. Maria de Lurdes Rodrigues, Portugals utbildningsminister

Under den inledande sessionen av den europeiska hearingen i det portugisiska parlamentet om 'Ungas röster: Att möta mångfald i utbildningen', framhöll utbildningsministern Ms. Maria de Lurdes Rodrigues att:

"Det är en ära och en stor glädje att vara värd för ungdomar från 29 länder – 26 från den Europeiska unionen och tre från andra länder som ingår i detta initiativ – som syftar till att förbättra införandet av inkluderande utbildning i samtliga skolor i den Europeiska unionens samtliga länder. Jag lyckönskar er till ert deltagande i detta initiativ; för den stora framgång det representerar för er såväl som för de länder ni företräder; och i synnerhet för ett mer inkluderande Europa.

Principerna för inkluderande utbildning för alla barn och ungdomar i behov av särskilt stöd fastställdes år 1994 i Salamanca, som ett resultat av många års arbete och debatter bland experter från hela världen. Utvecklingen och införandet av inkluderande utbildning utgör numera vardagen för alla lärare, medarbetare och experter. Arbetet fokuseras på identifiering av hinder, barriärer, fördomar, tekniska, sociala och ekonomiska svårigheter, men också på sökandet efter lösningar som kan förbättra inkluderingen.

Inkluderande utbildning är en process i ständig utveckling som aldrig avslutas, eftersom mål och syften hela tiden förändras. Ansträngningarna är ett resultat, inte enbart på grund av det påtagliga behovet av nya sociala utmaningar och förväntningar, utan också genom att kunskaps- och teknikutveckling blir mer och mer tillgänglig.

Jag tror att varje land i den Europeiska unionen, trots varierande förutsättningar, står inför utmaningar på tre områden: för det första, de pågående satsningarna att utbilda lärare och skolpersonal för deras arbete med unga elever i behov av särskilt stöd. För det andra handlar det om förbättringar av de fysiska och materiella villkoren för skolor som tar emot elever med särskilda behov och, för det tredje, utveckling av pedagogiska hjälpmedel.

Numera erbjuder både informations- och kommunikationsteknologin möjligheter till information och kunskap som tidigare var mycket mera svåråtkomlig. Detta är en möjlighet som måste utforskas och utvecklas med stöd av samtliga regeringar.

Det initiativ som fört oss samman är unikt, därför att det involverar elever i behov av särskilt stöd i förverkligandet av deras egen inkluderande undervisning, det ger en röst åt och vidgar debatten och viljan att finna lösningar när det gäller förväntningar och visioner hos ungdomarna själva.

Med ert (de unga deltagarnas) bidrag kommer vi säkert att förbättra utbildningsvillkoren för europeiska ungdomar i behov av särskilt stöd. Det är detta som gör initiativet så nyskapande. Gratulerar, än en gång, till ert deltagande och engagemang – för de förebilder ni är och för den framgång som var och en av er kommer att uppnå. Er framgång är också vår. Det är framgången för varje enskild elev, i synnerhet för dem i behov av särskilt stöd, som motiverar ert arbete här. Jag hoppas att era drömmar besannas. Jag hoppas också att dagens aktiviteter blir framgångsrika och att era bidrag hjälper oss att förbättra vårt uppdrag. Tack till er alla!”

Reflektioner från de unga delegaterna

Under plenarsessionen i det portugisiska parlamentet avrapporterade de unga delegaterna för hearingens samtliga deltagare de allmänna sakfrågor som de dagen före diskuterat med kamraterna i sina respektive utbildningsinriktningar.

Den följande texten beskriver sakfrågorna mera i detalj. De presenteras här i den ordning som de diskuterats med studiekamraterna före själva hearingen.

- De mest påtagliga **förbättringarna** och **utmaningarna** i utbildningen
- Deras syn på och åsikter om **inkluderande undervisning**
- De främsta **hindren** som måste övervinnas för att uppnå **framtida** förväntningar.

Det är viktigt att framhålla att samtliga deltagare var överens om det faktum att resultat och utmaningar som presenterats under den europeiska hearingen år 2003 fortfarande var av stort värde, även om förbättringar kunde identifieras.

Direkta citat från några av de unga deltagarna skjuts in i nedanstående text för att bättre illustrera starkt framhållna idéer som uppkommit under arbetet i gruppdiskussionerna.

Reflektioner från deltagare i gymnasial utbildning

De flesta av deltagarna från gymnasieskolan går i ordinarie klasser.

Under gruppdiskussionerna uttryckte de unga deltagarna från gymnasieskolan att de var nöjda med utbildningen och var överens om att **förbättringar** har gjorts under deras utbildningstid.

Tillgången till utbildning framhölls som en av de huvudsakliga och ständigt pågående **utmaningarna**: vilket inbegriper den fysiska tillgängligheten till byggnader men också det faktum att material och verktyg för lärande inte alltid är användarvänliga eller motsvarar de specialpedagogiska behoven. Karin framhöll att: "moderna skolor är ännu inte fullt tillgängliga för olika typer av funktionsnedsättning, som till exempel synnedsättning."

Stödande verktyg, som till exempel datorer, digitalkameror, mikrofoner etc. är av allra största betydelse. Emellertid är det så att nödvändig utrustning ofta antingen inte finns överhuvudtaget, eller i tillräcklig kvantitet. Det händer också att ungdomarna och deras familjer inte känner till hur man ska få tillgång till utrustningen ifråga.

Tillgänglighet till utbildning innefattar också möjligheten till assistans eller stöd. Ett återstående problem är att, i vissa fall när hjälp behövs, klasskamraterna är de enda som är tillhands för att ge det nödvändiga stödet.

De unga deltagarna framhåller att lärarnas attityd spelar en avgörande roll. Lärare bör fästa uppmärksamhet på alla sina elevers specifika behov. "Lärare måste komma ihåg att klassen består av olika människor, med olika behov och olika inlärningsstilar," menade Simone. Dock ska lärarstödet inte innebära att elever i behov av

särskilt stöd behandlas nedlåtande. Lärare måste utbildas i att förstå och lära sig mer om särskilda behov.

Inkluderande undervisning diskuterades som en positiv möjlighet och ett relevant ämnesområde för dem.

En viktig och uppmuntrande aspekt som framhölls av de unga gymnasieeleverna var att inkludering för olika människor samman och förbättrar samtliga elevers sociala kompetens. Det är en ömsesidig vinst för alla elever. Inkluderande undervisning är i allmänhet mer (positivt) utmanande än specialundervisning; eller som Márton påpekade: "Inkluderande undervisning är mycket effektiv, eftersom man ställs inför problem och lär sig hur man ska lösa dem."

Emellertid framkom också tydliga svårigheter relaterade till inkluderande undervisning. Aude summerade denna del med att säga: "Inkluderande undervisning har varit den mest fruktansvärda och samtidigt skönaste utmaning jag ställts inför." Även om inkludering stöder sociala kontakter utanför skolan, kan det finnas en del problem i skolan när det gäller samverkan mellan elever i och elever utan behov av särskilt stöd. "Inkluderande undervisning är det bästa alternativet, men fortfarande finns det många skolor som inte har tillräckliga resurser och personal," framhöll Alfred.

I tillägg finns det traditionsbundna lärare som inte är väl förberedda eller som inte är helt uppdaterade när det gäller information om elevers skilda behov. På samma sätt kan det saknas adekvata resurser i vanliga gymnasieskolor, vilket skapar hinder för dessa elever.

De unga deltagarnas slutsats var att inkluderande undervisning är bra i de fall nödvändigt stöd finns tillhands och när lärandet sker under optimala förhållanden.

De var också överens om att utbildningens roll är att förbereda dem för ett liv i samhället. Som Anna Maria och Christopher föreslog: "Utbildning handlar om att lära sig att man kan göra saker som man inte trodde man skulle kunna." Deltagarna bad också om att alltid tillförsäkras friheten och rätten att välja om man ville inkluderas i en vanlig skola eller inte.

När det gäller deras **framtid** uttryckte merparten av eleverna i gymnasieskolan sin önskan att fortsätta studierna på universitetsnivå. De var också angelägna om rätten till ett fritt val för sina studier: de ville inte erbjudas endast begränsade möjligheter på grund av sina behov, av bristen på stöd eller av tillgänglighet till högre utbildning. En del farhågor restes beträffande andra människors fördomar inom både den högre utbildningen och i arbetslivet.

Slutligen fastslog deltagarna från gymnasieskolan behovet att själva välja väg för det framtida livet, att komma i åtnjutande av samma möjligheter som andra och att inte bli exkluderade från samhället.

Reflektioner från elever i yrkesutbildning

Majoriteten av deltagare i denna grupp var integrerade i den ordinarie yrkesutbildningen. Några av dem återfanns i både allmänna och speciella utbildningssammanhang, med endast några stycken i specialutbildning. Det är också av vikt att framhålla att denna grupp av deltagare representerade en bredare spännvidd av behov än de i de andra två grupperna.

I princip var de unga deltagarna i gruppen mycket tydliga i ståndpunkten att deras rättigheter inte alltid tillvaratogs och respekterades på det sätt som de förtjänade. De bad också om att inte bli behandlade bättre – på ett ”beskyddande sätt” – på grund av sina funktionsnedsättningar. Fabien, Séverine och Fabio var mycket bestämda: ”Vi känner oss som alla andra, men behöver tyvärr stöd ibland ... Man måste lita på oss och respektera oss. Vi vill inte behandlas som funktionshindrade.” Mitja sa: ”Vi måste acceptera varandra hur vi än ser ut, vad vi än vet, vad vi än kan eller inte kan göra. Vårt samhälle skulle bli mer jämlikt.”

Trots att de gav uttryck för en allmänt positiv känsla när det gällde skolan och lärarna, påtalade de en del viktiga farhågor när det gällde **förbättringar** som fortfarande måste komma till stånd. Några av deltagarna hade haft dåliga erfarenheter när det gällde tillgång till de stödinsatser de efterfrågade. Ibland var lärare illa informerade, eller inte tillräckligt intresserade av att ta reda på deras behov. Ibland fanns heller inte tillgång till de stödinsatser som de hade behov av. ”Lärare måste förklara lektionerna på många olika sätt så att alla elever kan förstå,” sa Iro och Vassilis.

Under diskussionerna framkom med all tydlighet att det inte är möjligt att komma i åtnjutande av kvalitativt stöd om man inte tar hänsyn till olikheter.

Amy sa: "Unga människor måste kunna välja att lära sig saker och ting i sin egen takt; så att de trivs och får med sig meningsfulla upplevelser från sin utbildning."

Tillgänglighet till kommunala transporter eller till byggnader var ett vanligt förekommande ämne för deltagarna och framhölls som en viktig **utmaning**.

Samtliga deltagare i ordinarie undervisning var i hög grad för **inkluderande undervisning**. "I den ordinarie undervisningen lär vi oss ämnen på en hög nivå, vilket förbereder oss för framtid och arbete i den hörande världen." sa Steven. Några få deltagare från särskilda undervisningsgrupper framhöll också inkludering som det bästa alternativet, medan ett litet antal deltagare föredrog att vara i en mer skyddande omgivning.

Den gemensamma uppfattningen, när det gällde det fria valet av undervisningsmiljö var: ingen "tvångsplacering." full respekt för den personliga situationen och tillgång till så många valmöjligheter som möjligt.

Deltagarna uttryckte önskan att inför **framtiden** kunna leva så självständigt som möjligt. De ville alla slutföra sina studier och hade många tankar om sina framtida möjligheter till ett arbete. Deltagarna antydde också att deras situation inte är likställd, i jämförelse med kamraterna utan funktionsnedsättning.

Deltagarna var säkra på sin kapacitet och var helt på det klara med vad de önskade sig, men med viss osäkerhet om de rönte fullt erkännande av samhället och skolan i allmänhet.

Reflektioner från deltagarna i högre utbildning

Det bör framhållas här att det i gruppen från högre utbildning fanns ett påtagligt större antal personer med synnedsättningar i jämförelse med de båda andra grupperna. Detta är skälet till att de samtalsämnen som gruppen uppehöll sig vid specifikt berörde just denna funktionsnedsättning.

Deltagarna rapporterade om **förbättringar** för studerande med grav synskada eller synnedsättning när det gällde tillgänglighet till

information – med hjälp av dator- och Internet-teknologi. Digitala böcker, såväl som ljudböcker, har gjorts tillgängliga för dem. Andra deltagare rapporterade om förbättrad medvetenhet om vad en funktionsnedsättning innebär. Rörlighet och tillgänglighet är exempel på inslag i en alltmer allmän samhällsdiskussion och debatt. Tillgång till assistans och stöd från frivilliga eller vänner framhölls också som positiv utveckling.

Åtskilliga **utmaningar** betonades också, som i hög grad berörde ovan nämnda förbättringar. Vid vissa tillfällen kan tillgång till information vara begränsad eller beroende av ett antal olika förutsättningar. Som exempel framhölls: långsam leverans av nya datorer, begränsad tillgång till digitala böcker eller ljudböcker och när det gäller Internet – nya webbläsare för användare med grav synskada.

Även om många dokument som används vid universiteten produceras där och trots att universitet ibland kan underlätta framställning av material som används av studenter med synnedsättning – är alltför få dokument tillgängliga. Som Marja formulerade det: "Allmänna ämnen som kräver att man läser böcker ställer till med problem. Detta är det problem som följde mig genom skolan, eftersom det aldrig fanns tillräckligt många Braille-böcker eller ljudböcker."

Ett annat samtalsämne som framhölls gällde den begränsade friheten att välja studieväg, orsakad av bristen på tillgänglighet till byggnader, icke disponibla stödresurser och otillräcklig teknologi. Problematiken summerades på ett utmärkt sätt av Gabriela: "Människor med funktionsnedsättning tvingas välja skolor som medger tillgänglighet till byggnaderna snarare än skolor de vill gå i ... Vi vill kunna välja det vi vill ha, inte bara det som är möjligt."

Deltagarna rapporterade att det ofta är de själva som måste ta initiativ till stöd på de institutioner där de vistas, eftersom vare sig deras studiekamrater, lärare och utbildnings- eller universitetsadministratörer vet hur man ska kunna ge dem stöd.

Man rapporterade också om utmaningar när det gällde deltagarnas framtida yrkesmöjligheter. Arbetsgivares attityder och otillgänglighet till byggnader kan skapa hinder för tillgång till arbetsmarknaden på jämlika villkor.

När det gäller rekommendationer framhölls behov av mer välinformerade lärare och specialutbildade stödpersoner. Tilläggsresurser, i form av resurser för studenter med funktionsnedsättning, anpassat språkbruk, mindre undervisningsgrupper och tillgång till resurslärare framhölls som betydande förbättringsområden. "Funktionsnedsättningar kan vara mycket varierande. Individuella behov är speciella, inte generella," sa Diana.

Deltagarna var eniga om att **inkluderande undervisning** utgör den bästa förberedelsen för livet. För några av dem innebar tillträdet till högre utbildning samtidigt tillträde till en allmän undervisningsmiljö för första gången. Inkluderande undervisning ansågs utgöra första steget till delaktighet i samhället.

Förvandlingen av specialskolor till kunskapscentra diskuterades också. Kombinationen av inkluderande undervisning och individuellt specialiserat stöd ansågs vara den bästa förberedelsen för högre utbildning. Alla deltagare var ense om att möjligheten att ingå i inkluderande undervisning från allra första början gjorde dem starkare, mer självsäkra och oberoende.

När det gällde deras **framtid** las tonvikt på hinder, som resultat av negativa attityder och okunskap. En förändring till ett synsätt som

domineras av en positiv attityd till funktionsnedsättningar och som fokuserar på förmågor, möjligheter och styrkor kräver stora mått av energi och tålamod. Deltagarna framhöll att de själva borde ta första steget, även om detta förutsätter mer mod och styrka än vad som förväntas av andra studenter. Kaisu drog slutsatsen att: "Det är alltid bra att ha klart för sig vad som väntar, även om det kan bli tufft."

Utdrag ur presentation av Mr. Valter Lemos, statssekreterare vid det portugisiska utbildningsdepartementet

Under den avslutande sessionen av den europeiska hearingen uttryckte Mr. Valter Lemos, statssekreterare, följande ord:

”Jag vill vända mig till de här närvarande ungdomarna och gratulera dem till dagens entusiastiska arbete. Jag är fullt och fast övertygad om att det ungdomarna har sagt idag i det portugisiska parlamentet, har utgjort ett värdefullt bidrag till utvecklingen av en genuint inkluderande skola i hela Europa.

Vi vet med all säkerhet att sann demokrati inte kommer till stånd om vi inte lyckas införa en skola för alla och jag är övertygad om att vars och ens bidrag till dagens arbete kommer att gå till historien och visa vägen, inte bara till fullföljande av inkluderingens mål utan också till de förutsättningar som krävs för att möjliggöra detta. Vi står alla i skuld till er för det arbete ni utfört.

Jag vänder mig till alla politiker och beslutsfattare som kommer att överväga uppföljning och konsekvenser av det arbete ni utfört idag. Vi, politiker och beslutsfattare, har bett om era åsikter och vi har fått möjlighet att lyssna till er. Det är vi som nu har ansvaret för att genomföra det ni har föreslagit.

Som en konsekvens önskar jag vidarebefordra ett löfte att detta arbete kommer att fortsätta. Europeiska unionens presidium har, tillsammans med the European Agency for Special Needs Education, åtagit sig att presentera ett dokument som kommer att summera erfarenheter och rekommendationer såsom de uttalats idag, och detta på ett sätt som man kommer att hänvisa till i den nära förestående framtiden. Vi hoppas att rekommendationerna som vi samtyckt till denna dag, den 17 september 2007, i det portugisiska parlamentet i Lissabon, kommer att utgöra ramverk för strävandena för en sant inkluderande skola.

För oss har det varit ett privilegium att här i Portugal få ta del av ert arbete under dessa två dagar och vi kommer att minnas era ansträngningar som ett steg mot en skola för alla – en sant demokratisk skola. Lycka till allesammans.”

Lissabondeklarationen

Samtliga centrala frågeställningar som togs upp av de unga deltagarna har använts som utgångspunkt för de huvudsakliga resultaten av evenemanget: Lissabondeklarationen 'Ungdomars syn på inkluderande undervisning'.

Deklarationen presenterar allmänna utgångspunkter, såsom de kom till uttryck hos de unga deltagarna. Den belyser med all önskvärd tydlighet deras rätt att mötas med respekt, att erbjudas samma möjligheter som sina kamrater och att vara delaktiga i allt beslutsfattande som berör dem.

Deklarationen belyser även deras åsikter när det gäller de fördelar inkluderande undervisning kan innebära: inkluderande undervisning är ömsesidigt fördelaktig för alla elever/studerande i eller utan behov av särskilt stöd och bidrar till utvecklingen av social kompetens. Den är den mest optimala möjligheten, så här långt, när det handlar om tillgång till nödvändiga villkor för att säkra framgång.

Deklarationen belyser också förbättringar som fortfarande måste genomföras när det gäller rörlighet och full tillgång till utbildning, något som bara är möjligt om olika människors skilda behov tas i beaktande.

Lissabondeklarationen erbjuder ett bidrag till diskussioner om inkluderande undervisning, eftersom den presenterar kollektiva åsikter hos ungdomar med funktionsnedsättningar. Förhoppningen är att de mycket klara budskap från ungdomarna, som de presenteras i deklARATIONEN – såväl som i detta dokument – kommer att erbjuda inspiration åt utbildningspolitiker och utbildningspraktiker i deras framtida arbete.

Deklarationen presenteras nedan i dess helhet och medföljer också detta dokument som bilaga.

Ungdomars syn på inkluderande undervisning

Den 17 september 2007 anordnades en hearing under rubriken 'Young Voices: Meeting Diversity in Education'. Hearingen anordnades av European Agency for Development in Special Needs

Education och det portugisiska utbildningsdepartementet inom ramen för Portugals ordförandeskap i EU.

Ungdomar i behov av särskilt stöd i senare delen av grundskolan, gymnasiet, yrkesutbildning och högre utbildning från 29 länder¹, deltog i mötet. De synpunkter och förslag man enades om under mötet har resulterat i the Lisbon Declaration 'Young People's Views on Inclusive Education'. Deklarationen innefattar vad ungdomarna tog upp i sina presentationer i parlamentet om rättigheter, behov, utmaningar och rekommendationer för att lyckas med en framgångsrik inkluderande undervisning.

Deklarationen är i linje med befintliga officiella europeiska och internationella dokument inom det specialpedagogiska området: the 'Council Resolution concerning integration of children and young people with disabilities into ordinary systems of education' (Europarådet, 1990); the 'Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education' (UNESCO, 1994); the 'Charter of Luxembourg' (Helios-programmet, 1996); the 'Council Resolution on equal opportunities for pupils and students with disabilities in education and training' (Europarådet, 2003); the 'Convention on the Rights of Persons with Disabilities' (FN, 2006).

De ungdomar som deltog i mötet var överens om följande RÄTTIGHETER:

- Vi har rätt att bli bemötta med respekt och att inte bli diskriminerade. Vi vill inte ha sympati; vi vill bli respekterade som framtida vuxna som ska leva och arbeta i vanliga miljöer.
- Vi har rätt till samma möjligheter som alla andra, men med det stöd vi behöver. Ingens behov ska ignoreras.
- Vi har samma rätt att fatta beslut och göra val. Våra röster måste höras.
- Vi har rätt att leva självständigt. Vi vill också ha familj och boende som är anpassat till våra behov. Många av oss vill ha möjlighet att studera på universitet. Vi vill också arbeta och vi vill inte bli åtskilda

¹ Belgien (Flamländska och fransktalande områden), Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Lettland, Litauen, Luxemborg, Malta, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Rumänien, Schweiz, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ungern och Österrike.

från personer utan funktionshinder.

- Alla i samhället måste vara medvetna om, förstå och respektera våra rättigheter.

Ungdomarna beskrev vilka FÖRBÄTTRINGAR de har erfarit i sin utbildning:

- I allmänhet har vi fått ett tillfredsställande stöd i vår utbildning, men mer kan göras.
- Tillgängligheten till byggnader har förbättrats. Frågor om rörlighet och tillgänglighet till offentliga miljöer blir mer och mer föremål för diskussion och debatt.
- Funktionshinder blir mer synliga i samhället.
- Informationstekniken förbättras och välfungerade digitala läromedel finns tillgängliga.

Ungdomarna pekade också på UTMANINGAR och BEHOV:

- Behov av tillgänglighet ser olika ut för olika personer. Det finns olika slags hinder i undervisningen och i samhället, till exempel:
 - under lektioner och prov behöver en del av oss mer tid;
 - ibland behöver vi personlig assistans i klassrummet;
 - vi behöver ha tillgång till anpassat material samtidigt som våra klasskamrater får sitt material.
- Fritt val av studier är ibland begränsat genom bristande tillgänglighet till lokaler och material samt otillräcklig teknologi.
- Vi behöver utbildning med ett innehåll som är meningsfullt för oss i vårt fortsatta liv.
- Vi behöver bra handledning baserad på våra individuella behov om vilka möjligheter vi har i framtiden, genom hela vår skolgång.
- Det saknas fortfarande kunskaper om funktionshinder. Lärare, andra elever och vissa föräldrar har ibland ett negativt förhållningssätt till oss. Människor utan funktionshinder bör veta att de kan fråga en person med funktionshinder om denne behöver hjälp eller inte.

Ungdomarna hade synpunkter om INKLUDERANDE UNDERVISNING:

- Det är mycket viktigt att ge alla ett fritt val om var de vill få sin utbildning.
- Inkluderande undervisning är bäst om förhållandena är de rätta. Det innebär att det ska finnas tillräckligt stöd, resurser och utbildade lärare. Lärare behöver vara motiverade, ha kunskaper och förståelse

för våra behov. De bör vara välutbildade, fråga oss om våra behov och ha ett bra samarbete sinsemellan under alla skolår.

- Vi ser många fördelar med inkluderande undervisning: vi får bättre social förmåga, bredare erfarenheter och lär oss att leva i det verkliga livet; vi behöver ha vänner med och utan behov av särskilt stöd och samspele med dem.
- Inkluderande undervisning med individualiserat stöd är den bästa förberedelsen för högre utbildning. Resurscenter skulle vara till hjälp för oss och för att ge ordentlig information till universitetet om vilket stöd vi behöver.
- Inkluderande undervisning är till ömsesidig nytta för oss och för alla andra.

Ungdomarnas SAMMANFATTNING var följande:

Det är vi ska som ska bygga framtiden. Vi behöver riva hinder inom oss själva såväl som inom personer utan funktionshinder. Vi måste utvecklas bortom våra funktionshinder – då kommer världen att acceptera oss bättre.

Lissabon, september 2007

Ungas röster: Att möta mångfald i utbildningen presenterar resultaten av den europeiska hearingen med ungdomar i behov av särskilt stöd, som organiserades av the European Agency for Special Needs Education i samarbete med det portugisiska utbildningsdepartementet.

Hearingen hölls i Lissabon den 17 september 2007, inom ramen för Portugals ordförandeskap för den Europeiska unionen.

Denna rapport har färdigställts av the Agency med utgångspunkt från de unga deltagarnas bidrag.

Lissabondeklarationen 'Ungdomars syn på inkluderande undervisning' utgör det huvudsakliga resultatet av evenemanget. Den fullständiga deklARATIONEN presenteras i denna rapport och medföljer även detta dokument som fristående bilaga.